

HUQUQIY MADANIYAT VA UNING JAMIYATDAGI ROLI

Navoiy davlat universiteti

Tarix fakulteti

Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishi talabasi

Sharopova Diyora Davron qizi

Annotatsiya

Maqolada huquqiy madaniyat tushunchasi, uning shakllanishi va rivojlanishi, jamiyat hayotidagi ahamiyati hamda fuqarolik jamiyati va huquqiy davlatni barpo etishdagi o'rni ilmiy asosda tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada huquqiy madaniyatni rivojlantirish yo'llari, inson huquqlari va qonuniylik tamoyillari bilan bog'liqligi, O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohotlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: huquqiy madaniyat, huquqiy ong, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati, qonuniylik, adolat, inson huquqlari, jamiyat barqarorligi.

Аннотация

В статье научно проанализированы понятие правовой культуры, ее формирование и развитие, значение в жизни общества, а также роль в построении гражданского общества и правового государства. Кроме того, рассматриваются пути развития правовой культуры, ее связь с правами человека и принципами законности, а также реформы, проводимые в Республике Узбекистан.

Ключевые слова: правовая культура, правовое сознание, правовое государство, гражданское общество, законность, справедливость, права человека, социальная стабильность.

Abstract

The article provides a scientific analysis of the concept of legal culture, its formation and development, its significance in social life, and its role in establishing civil society and a rule-of-law state. In addition, the article discusses ways to develop legal culture, its connection with human rights and the principles of legality, as well as reforms being implemented in the Republic of Uzbekistan.

Keywords: legal culture, legal consciousness, rule-of-law state, civil society, legality, justice, human rights, social stability.

Huquqiy madaniyat — bu jamiyatda qonuniylikni targʻib qiluvchi, fuqarolarning qonunlarga hurmatini oshiruvchi va ijtimoiy meʼyorlarga rioya qilishni ragʻbatlantiruvchi madaniyatdir. Huquqiy madaniyatning darajasi nafaqat

davlatning huquqiy tizimi va qonuniyligi bilan, balki fuqarolarning huquqiy bilim va ongiga ham bogʻliq. Zamonaviy jamiyatlarda huquqiy madaniyat fuqarolar va davlat oʻrtasidagi munosabatlarning sifatini belgilovchi eng muhim omil hisoblanadi. Oʻzbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida huquqiy madaniyatni shakllantirish va rivojlantirishga katta eʼtibor qaratildi. Bu borada taʼlim tizimi, sud-huquq tizimi, ombudsman instituti va fuqarolik jamiyati tashkilotlari faol ishtirok etmoqda. Huquqiy madaniyatni oshirish, fuqarolarni qonuniy ong bilan taʼminlash va huquqiy tizimning samaradorligini kuchaytirish, shubhasiz, jamiyat barqarorligi va adolatni taʼminlashning poydevorini yaratadi.

Tadqiqotda tahliliy, taqqoslash, tarixiy va huquqiy-huquqiy metodlardan foydalangan. Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, normativ-huquqiy hujjatlar, xalqaro meʼyorlar, ilmiy maqolalar va rasmiy hisobotlar asosida huquqiy madaniyatning shakllanish jarayoni va jamiyatdagi roli oʻrganildi. Shuningdek, milliy va xorijiy mutaxassislarning ilmiy qarashlari solishtirildi.

Huquqiy madaniyat – bu fuqarolarning qonunlarga hurmat, huquqiy ong va huquqiy xulq-atvor bilan ifodalanadigan madaniyatdir. Huquqiy madaniyatning asosiy elementlari quyidagilardan iborat:

1. Huquqiy bilim – qonunlar, huquqiy normalar va me'yorlar haqidagi bilim;
2. Huquqiy ong – qonun va ijtimoiy me'yorlarga rioya qilish zarurligini tushunish;
3. Huquqiy xulq-atvor – qonunlarga rioya qilish va huquqbuzarlikdan tiyilish;
4. Fuqarolik mas'uliyati – jamiyatga va davlatga bo'lgan mas'uliyatni anglash.

Huquqiy madaniyatning yuqori darajasi jamiyatda adolat, qonuniylik va barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Huquqiy madaniyat yuqori bo'lgan jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va tinchlik osonlik bilan ta'minlanadi. Shu bilan birga:

jinoyatchilik darajasi pasayadi;

fuqarolar davlatga va qonunchilik tizimiga ishonadi;

ijtimoiy nizolar qonuniy yo'l bilan hal qilinadi;

demokratik institutlar va fuqarolik jamiyati faol ishlaydi.

O'zbekiston Respublikasi misolida, Oliy Majlis, sud tizimi va Ombudsman instituti fuqarolarning huquqlarini himoya qilish va qonuniylikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Mahallalar, jamoat kengashlari va nodavlat tashkilotlar orqali huquqiy targ'ibot ishlari olib borilmoqda. Huquqiy madaniyat jamiyatda inson huquqlarini hurmat qilishni ta'minlaydi. Fuqarolar o'z huquq va majburiyatlarini bilib, qonuniy me'yorlarga rioya qiladi. Shu tariqa huquqiy madaniyat:

jamiyatda adolat va tenglikni ta'minlaydi;

fuqaroning huquqlarini himoya qiladi;

davlat va fuqarolar o'rtasida ishonchni mustahkamlaydi.

O'zbekiston Respublikasida bolalar, ayollar va yoshlar huquqlarini himoya qilish, shuningdek, raqamli huquqlar va axborot xavfsizligi sohasida huquqiy madaniyatni oshirish bo'yicha qator davlat dasturlari ishlab chiqilgan.

Huquqiy madaniyatni shakllantirish va rivojlantirish quyidagi asosiy yo'llar bilan amalga oshiriladi:

1. Ta'lim tizimi orqali – maktab va oliy ta'lim muassasalarida huquqiy fanlarni o'qitish, huquqiy ongni oshirish;

2. OAV va internet resurslari orqali – qonuniylik, huquqiy savodxonlik va huquqiy madaniyatni targ'ib qilish;

3. Davlat va fuqarolik jamiyati hamkorligi – NNT, jamoat kengashlari, mahallalarda huquqiy tadbirlar va treninglar;

4. Xalqaro tajriba asosida – xalqaro standartlar va konvensiyalarni milliy qonunchilikka moslashtirish.

Huquqiy madaniyatni oshirish jarayoni doimiy va tizimli bo'lishi lozim. Shuningdek, zamonaviy jamiyatda raqamli huquqlar, axborot erkinligi va internet xavfsizligi kabi yangi yo'nalishlar ham huquqiy madaniyat tarkibiga kiradi. Huquqiy madaniyatning past darajasi jamiyatda huquqbuzarlik, korrupsiya va ijtimoiy nizolarni kuchaytiradi. Shu sababli, huquqiy madaniyatni shakllantirish faqat qonuniy me'yorlar bilan cheklanmasdan, jamiyatning barcha qatlamlarida targ'ib qilinishi zarur. Huquqiy madaniyat — bu jamiyatning barqarorligi, adolat, qonuniylik va fuqarolik mas'uliyatini ta'minlovchi asosiy omil hisoblanadi. O'zbekiston sharoitida huquqiy madaniyatni oshirish uchun ta'lim, OAV, jamoat institutlari va davlat organlarining faol hamkorligi muhimdir. Huquqiy madaniyat

yuqori bo‘lgan jamiyatda inson huquqlari hurmat qilinadi, fuqarolarning qonuniy ong va xulq-atvori rivojlanadi, davlat va jamiyat o‘rtasidagi ishonch mustahkamlanadi. Shu bilan birga, huquqiy madaniyat jamiyatni adolat, erkinlik va tinchlik sari yetaklaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: “Adolat”, 2023.
2. BMT Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. — Nyu-York, 1948.
3. Raximov M. Huquqiy madaniyat va fuqarolik jamiyati. — Toshkent: TDYuU nashriyoti, 2019.
4. Norqobilov A. Huquqiy ong va huquqiy madaniyat. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
5. Mirziyoyev Sh.M. Inson qadri va qonuniylik. — Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
6. O‘zbekiston Respublikasi Ombudsmani yillik hisobotlari, 2024.
7. UNDP O‘zbekiston: Rule of Law and Human Rights Report. — Toshkent, 2023.
8. Abdullayev S. Huquqiy ongning shakllanishi va jamiyatda roli. — Toshkent: Ilm, 2022.
9. Qodirov D. Demokratiya va huquqiy madaniyat. — Toshkent: Fan, 2020.